

GOSPODARSKI KRIMINALITET U REPUBLICI HRVATSKOJ

Gašparović, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:112:397945>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**



VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)



VELEUČILIŠTE U POŽEGI



NIKOLINA GAŠPAROVIĆ, 7057

GOSPODARSKI KRIMINALITET U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2018. godina

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
DRUŠTVENI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO

GOSPODARSKI KRIMINALITET U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

IZ PREDMETA: UVOD U GOSPODARSKU STATISTIKU II

MENTOR: dr.sc. Mirjana Radman Funarić, prof.v.š.
STUDENT: Nikolina Gašparović
Matični broj studenta: 7057

Požega, studeni 2018. godine

SAŽETAK:

Svrha je ovog rada dati statističko-analički pregled kaznenih djela koja se javljaju u svakodnevnoj praksi te prikazati koja su to najčešća kaznena djela koja se ubrajaju u gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj, a koja negativno utječu na gospodarstvo.

U radu se kreće od pojmovnog objašnjavanja gospodarskog kriminaliteta i kaznenih djela. Prikazane su vrste kaznenih djela i njihova učestalost u Republici Hrvatskoj. Analizirani su podaci o kaznenim djelima gospodarskog kriminaliteta u Hrvatskoj u razdoblju od 2011. do 2017. godine. U tu svrhu su korišteni verižni i bazni indeksi. Dobiveni rezultati su prikazani površinskim grafikonom. Analizirani podaci prikazuju zastupljenost kaznenih djela u Hrvatskoj te zastupljenost po županijama.

Rezultati nam daju podatke koji ukazuju gdje trebamo reagirati i smanjiti učestalost kaznenih djela.

Ključne riječi: gospodarski kriminalitet, kaznena djela, gospodarstvo, verižni i bazni indeksi

SUMMARY:

The purpose of this paper is to provide a statistically-analytical overview of criminal acts which occur in everyday practice and to show which are the most common criminal acts that are a part of economic crime in Republic of Croatia, and which have a negative influence on economy.

In the paper, we start with the explanation of the term economic crime and criminal acts. Depiction of types of criminal acts and the frequency of their occurrence in Republic of Croatia is provided. The data about criminal acts of economic crimes in Croatia in the period from 2011 to 2017 have been analyzed. For this purpose, chain and base indexes were used. The results are shown by the bar graph. Analyzed data shows the occurrence of the criminal acts in Croatia and the occurrence throughout the counties.

The results give us the data which shows where we need to react and reduce the frequency of the criminal acts.

Keywords: economic crime, criminalacts, economy, chainand base index

SADRŽAJ

1.UVOD	2
2.GOSPODARSKI KRIMINALITET- DEFINICIJA	3
3.KAZNENA DJELA GOSPODARSKOG KRIMINALITETA U SVAKODNEVNOJ PRAKSI.....	6
3.1.Kaznena djela protiv imovine.....	6
3.2.Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja.....	7
3.3.Kaznena djela protiv službene dužnosti	8
3.4.Sporedno kazneno zakonodavstvo.....	9
3.5.Metode suzbijanja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta	9
4.INDEKSI VREMENSKOG NIZA.....	10
4.1.Verižni indeksi.....	10
4.2.Bazni indeksi	11
4.3.Skupni indeksi	11
5.ANALIZA GOSPODARSKOG KRIMINALITETA U REPUBLICI HRVATSKOJ	12
5.1.Analiza ukupnog gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj.....	12
5.2.Analiza pojedinih kaznenih djela u gospodarstvu Republike Hrvatske	15
5.3.Analiza gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj 2017. godine.....	18
5.4.Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta po županijama u Republici Hrvatskoj	19
6.ZAKLJUČAK	21
7.LITERATURA.....	22

1. UVOD

Gospodarski kriminalitet narušava gospodarske tokove svake zemlje, tako i u Republici Hrvatskoj. Zbog problematike gospodarskog kriminaliteta svaka država radi stalnu analizu trendova te problematike radi donošenja boljih odluka za borbu protiv gospodarskog kriminaliteta. Gospodarski kriminalitet usmjeren je protiv gospodarstva, koje utječe na državu i čini znatne financijske štete, odnosno utječe na infrastrukturu jedne države.

Definicija gospodarskog kriminaliteta još nije u potpunosti izrađena, što dovodi do pitanja, kako se nešto može suzbiti, ako mu se ne zna početak, odnosno nije definirano. Poznata su kaznena djela, no i ona nisu definirana u Republici Hrvatskoj. Kaznena djela iz glave XXI Kaznenog zakona mogu se podijeliti u tri osnovne skupine: kaznena djela protiv imovine, kaznena djela protiv poslovanja, kaznena djela poduzetnika.

Gospodarska kriminalna djela najčešće mogu počiniti ugledni članovi društva, visokoobrazovani, vrlo stručni te dobro pozicionirane osobe u društvu.

Kako Hrvatska ima problem sa gospodarskim kriminalitetom dolazi do znatne potrebe za njegovim suzbijanjem. Zbog toga potrebno je proučavanje gospodarskih prijevара kaznenopravnog aspekta, zatim velika uloga je na mjerodavnim institucijama, kao što su kriminalistička policija, odvjetništvo i sud.

U zadnjem djelu rada objašnjeni su indeksi i prikazan njihov izračun. Iz podataka Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (MUP-RH) –Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj saznaje se koliki je broj kaznenih djela učinjen u Republici Hrvatskoj i u kojim skupinama kaznenih djela. Temeljem tih podataka napravljena je analiza kaznenih djela u Republici Hrvatskoj upotrebom verižnih i baznih indeksa, koji su grafički prikazani površinskom grafikonom.

2. GOSPODARSKI KRIMINALITET- DEFINICIJA

„Gospodarski kriminalitet vežemo sa „gospodarskim kaznenim pravom“. Pod gospodarskim kaznenim pravom misli se obično na ukupnost svih kaznenopravnih propisa koji se odnose na kaznena djela u vezi s gospodarskim poslovanjem.“ (Novoselec, 2009: 1) gospodarski kriminalitet još se označuje kao gospodarska kaznena djela.

„Gospodarska kaznena djela su ona kaznena djela kojima se povređuje gospodarstvo i koja su počinile odgovorne osobe u pravnim osobama koje se bave gospodarskim poslovanjem, ali isto tako i kaznena djela koja su počinile osobe koje nisu zaposlene u tim pravnim osobama ako su počinjenja na štetu gospodarskih subjekata i u vezi s njihovim poslovanjem te ako je za njihovo počinjenje potrebno poznavanje gospodarskog poslovanja i ako se počinitelj prilikom izvršenja koristi tim znanjem da bi počinio kazneno djelo.“ (Republika Hrvatska državni zavod za statistiku, 2008: 17.-18.)

„Gospodarski kriminalitet obilježavaju tri bitne značajke:

1. Nastajanje štete velikog opsega, i to kako onih neposrednih za konkretnu pravnu ili fizičku osobu, tako i posrednih za čitav gospodarski sustav jedne zemlje,
2. Poseban status počinitelja kao nositelja poslovne djelatnosti koji ga razlikuje od klasičnog kriminalca i
3. Posebni modaliteti počinjenja (vrlo komplicirani načini počinjenja, korištenje modernim tehnologijama, zloupotreba povjerenja itd., što znatno otežava njegovo otkrivanje).“ (Novoselec, 2009: 2)

Državni zavod za statistiku (DZS) (2008) dijeli gospodarska kaznena djela na uža i šira kaznena djela. U užem smislu obuhvaćaju kaznena djela koja su navedena u glavi XXI. Kaznenog Zakona (KZ) pod nazivom Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja i glavi XXV. KZ-a pod nazivom Kaznena djela protiv službene dužnosti. Još se može uvrstiti u opći dio i Kaznena djela protiv imovine (glava XVII. KZ-a).

DZS (2008) smatra kaznena djela u širem smislu: povreda tajnosti, cjelovitosti i dostupnosti računalnih podataka, programa ili sustava, računalno krivotvorenje, zlouporaba osiguranja,

zlorporaba čeka i kreditne kartice, zlorporaba povjerenja, povreda prava autora ili umjetnika izvođača, nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača, krivotvorenje novca, krivotvorenje vrijednosnih papira, krivotvorenje znakova za vrijednost, izradba, nabavljanje, posjedovanje, prodaja ili davanje na uporabu sredstva za krivotvorenje, povreda ravnopravnosti u obavljanju gospodarske djelatnosti, pogodovanje vjerovnika, zlorpotreba stečaja, obmanjivanje kupca, utaja poreza i drugih davanja, povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga, stvaranje monopolističkog položaja na tržištu, zlorpotreba ovlasti u gospodarskom poslovanju, sklapanje štetnog ugovora, primanje mita u gospodarskom poslovanju, davanje mita u gospodarskom poslovanju, izdavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne, nedozvoljena proizvodnja, izbjegavanje carinskog nadzora, zlorporaba položaja i ovlasti, zlorporaba obavljanja dužnosti državne vlasti, protuzakonito posredovanje, prijevara u službi, pronevjera, neovlaštena uporaba, primanje mita, davanje mita, protuzakonita naplata i isplata, odavanje službene tajne, povreda prava industrijskog vlasništva i neovlaštena uporaba tuđe tvrtke, pogodovanje vjerovnika.

DZS (2008) je prikazao zakone koje reguliraju kaznena djela u domeni gospodarskog kriminaliteta:

- Zakon o trgovačkim društvima
- Zakon o deviznom poslovanju
- Zakon o tržištu vrijednosnih papira
- Zakon o strateškim robnim zalihama
- Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima
- Zakon o računovodstvu
- Zakon o elektroprivredi
- Zakon o energiji

„U 16. stoljeću nizozemski filozof i humanist Erazmo Roterdamski rekao je da onaj tko ukrade novčić ide na vješala, dok onaj tko pronevjerom i tisućama drugih makinacija prisvoji goleme svote novca, ubraja među ugledne ljude.“ (Singer, 1996: 572). Počinitelji gospodarskih kaznenih djela nisu pripadnici kriminalnog miljea, počinitelji težih gospodarskih kaznenih djela najčešće su ugledni članovi društva, visokoobrazovani, vrlo stručni te dobro pozicionirani u društvu. Za gospodarski kriminalitet potrebno je stručno znanje i iskustvo u rukovodećim

mjestima u gospodarstvu. Često kada se govori o gospodarskom kriminalitetu javlja se naziv „kriminal bijelih ovratnika“. Kriminal bijelih ovratnika je definiran od strane Savezni istražni ured (FBI-a) kao nezakonite radnje koje karakterizira prijevara, utaja ili povreda povjerenja i koje nisu ovisne o primjeni ili prijetnji nekom fizičkom silom ili nasiljem. Često je to kriminal u bankama ili osiguravajućim društvima, a cilj je stjecanje financijske koristi.

„Recidivizam ili povratništvo predstavlja pojavu ponovnog neprihvatljivog ponašanja nakon što je počinitelj već ranije bio kažnjavaan.“ (DZS, 2008; 24)

Dakle recidivizam je kada osoba koja je već kažnjavana za gospodarski kriminalitet i odslužila je kaznu ponovo počini isto ili slično gospodarsko djelo. Veliki je stupanj recidivizma i zbog toga je potrebna analiza cjelokupne politike suzbijanja kriminaliteta i ostalih kažnjivih ponašanja, koja se u recidivizmu pojavljuju učestalo.

Glavna su obilježja gospodarskog kriminaliteta (prema: Walklate, 2005): slaba uočljivost, kompleksnost, difuzivnost odgovornosti, difuzivnost viktimizacije, poteškoće detekcije, poteškoće procesuiranja, blage kazne, zakonske nejasnosti i nejasnosti delinkventnog statusa. O značenju gospodarskog kriminaliteta može se suditi i prema opsegu i težini posljedica odnosno šteta, poglavito financijskih i socijalnih te poticanjem određenih procesa koji u međusobnom djelovanju rezultiraju destabilizacijom društva.

3. KAZNENA DJELA GOSPODARSKOG KRIMINALITETA U SVAKODNEVNOJ PRAKSI

Kaznena djela prema DZS (2008) dijele se u četiri skupine:

- a) Pojedina kaznena djela protiv imovine
- b) Kaznena djela protiv službene dužnosti
- c) Pojedina kaznena djela protiv službene dužnosti
- d) Kaznena djela s područja sporednog kaznenog zakonodavstva

3.1. Kaznena djela protiv imovine

„U kaznena djela gospodarskog kriminaliteta iz glave XVII. KZ-a, ubraja kaznena djela kojima je bitno obilježje:

- Zloupotrebavanje povjerenja gospodarskih subjekata od strane njihovih korisnika u vezi s pružanjem usluga kojima se udovoljava gospodarskim potrebama
- Kaznena djela u vezi s proizvodnjom, odnosno kod kojih se iskorištavaju posebnosti u proizvodnji određenih dobara i suvremene tehnologije koje omogućavaju širokom krugu osoba počinjenje tih kaznenih djela
- Kaznena djela računalnog kriminaliteta (cyber-kaznena djela)“ (DZS, 2008: 32.)

Zloupotrebavanje povjerenja gospodarskih subjekata od strane njihovih korisnika ubrajaju se zloupotreba osiguranja, zloupotreba čeka i kreditne kartice, zloupotreba povjerenja. Također ubrajaju se i kaznena djela utaje ili prijevare koja su počinili pojedinci koji se bave gospodarskim poslovanjem. DZS(2008) je iskazao karakteristiku tih kaznenih djela da njihov udio u ukupnom kontingentu gospodarskih kaznenih djela ovisi o razvijenosti gospodarskih odnosa. Od 1998. do 2006. godine statistički pokazatelji govore da je od ovih djela najzastupljenije kazneno djelo bilo zloupotreba čeka i kreditne kartice, dok danas je sve rjeđe zbor razvijanja elektroničkog načina plaćanja.

Kaznena djela kod kojih se iskorištavaju posebnosti u proizvodnji određenih dobara prema DZS (2008) ubraja se kaznena djela povreda prava autora ili umjetnika izvođača, nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača, povreda prava

proizvoditelja zvučne ili slikovne snimke i prava u vezi s radiodifuzijskim emisijama, povreda prava iz prijavljenog ili zaštićenog izuma. Osim tih kaznenih djela u kaznena djela povrede intelektualnog vlasništva pripada i kazneno djelo povrede prava industrijskog vlasništva i neovlaštena uporaba tuđe tvrtke, kao što je uporaba tuđe tvrtke kazneno djelo kojim se povrjeđuje intelektualno vlasništvo. U današnje vrijeme razvojem tehnologije svatko može krivotvoriti autorsko djelo koje je u digitalnom obliku uz minimalnu opremu.

Kaznena djela računalnog kriminaliteta (cyber kaznena djela) prema DZS (2008) uključuje samo kaznena djela kod kojih je uporaba računala ili računalne mreže bitno obilježje kaznenog djela. Najčešći oblici ovog kaznenog djela su vezani za štetu učinjenu elektroničkim bazama podataka na način da se s namjerom neovlašteno unosi, mijenja, briše ili čine neuporabljivima računalni podaci. Primjer takvog kaznenog djela je upad u bankarski sustav te različiti oblici prijevare koje su vezane za plaćanje kreditnim karticama.

3.2. Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja

Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja su najčešća kaznena djela kojima se nanose goleme štete gospodarstvu te stoga treba spomenuti i odgovornost pravnih osoba. (Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, 2003, Narodne novine br.151.) Iz toga proizlazi da pravna osoba odgovara za kaznena djela. No pravna osoba ne odgovara za svako kazneno djelo odgovorne osobe već samo za ono djelo kojima je odgovorna osoba povrijedila neku dužnost pravne osobe i njime trebala ostvariti protupravnu imovinsku korist za sebe ili drugoga.

Gospodarska kaznena djela iz glave XXI Kaznenog zakona mogu se podijeliti u tri osnovne skupine:

- kaznena djela platnog prometa,
- kaznena djela protiv poslovanja,
- kaznena djela poduzetnika.

Kada se govori o platnom prometu podrazumijevaju se plaćanja između sudionika u platnom prometu radi podmirenja novčanih dugova ili naplate novčanih tražbina. Osnovna kaznena djela platnog prometa su krivotvorenje novca, vrijednosnih papira i znakova za vrijednost. Najčešće kazneno djelo jest kazneno djelo krivotvorenja novca. I ova kaznena djela se počinju smanjivati

razvojem elektroničkog plaćanja. Kazneno djelo prikrivanja protuzakonito dobivenog novca je oblik gospodarskog kriminaliteta, a pripada u organizirani kriminalitet.

Kaznena djela protiv poslovanja možemo uvrstiti sva kaznena djela koja su usmjerena protiv, odnosno kojima se nanosi šteta razvijanju gospodarskih odnosa, kao što su kaznena djela na štetu proizvodnju. Neka kaznena djela koja ulaze u skupinu kaznenih djela protiv poslovanja su: pogodovanje vjerovnika, zlouporaba stečaja, zlouporaba u postupku stečaja, obmanjivanje kupaca, stvaranje monopolističkog položaja na tržištu, nedozvoljena trgovina zlata, nedozvoljena proizvodnja, nedozvoljena trgovina, povreda prava industrijskog vlasništva i neovlaštena uporaba tuđe tvrtke.

Kaznena djela poduzetnika jesu gospodarska kaznena djela koja najčešće čine odgovorne osobe u trgovačkim društvima. (Kazneni zakon, članak 89. stavka 7.) Kaznena djela poduzetnika karakteriziraju korištenje položaja i ovlasti radi pribavljanja imovinske koristi za svoju ili drugu pravnu osobu. Glava XXI. KZ-a u kaznena djela poduzetnika svrstava sljedeća kaznena djela: utaja poreza i drugih davanja, povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga, zloupotreba ovlasti u gospodarskom poslovanju, prijevara u gospodarskom poslovanju, primanje mita u gospodarskom poslovanju, sklapanje štetnog ugovora, izdavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne, izbjegavanje carinskog nadzora. Iz navedenih kaznenih djela najbrojnija su kaznena djela izbjegavanja carinskog nadzora.

3.3. Kaznena djela protiv službene dužnosti

U Kaznenom zakonu Republike Hrvatske nisu posebno izdvojena službenička kaznena djela jer kaznena djela iz glave XXV. KZ-a uz službenu osobu može počiniti i odgovorna osoba.

DZS (2008) kaznena djela protiv službene dužnosti dijeli se u tri skupine:

- a) kaznena djela koja može počiniti samo službena osoba (neizvršenje zapovjedi, povreda čuvanja državne granice, protuzakonito oslobođenje osobe kojoj je oduzeta sloboda, protupravno prisvajanje stvari prigodom pregleda, pretrage ili izvršenja)
- b) Kaznena djela koja može počiniti i službena i odgovorna osoba (zlouporaba položaja i ovlasti, zlouporaba obavljanja dužnosti državne vlasti, nesavjestan rad u službi, prijevara u službi)
- c) Koruptivna kaznena djela.

3.4. Sporedno kazнено zakonodavstvo

Značajke gospodarskog kriminaliteta propisane su u drugim zakonima osim u Kaznenom zakonu. Kada se govori o sporednom kaznenom zakonodavstvu kaznena djela mogu počiniti odgovorne osobe u pravnim osobama koje se bave gospodarskim poslovanjem.

3.5. Metode suzbijanja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta

U Hrvatskoj postoji veliki broj znanstvenih literatura koji se bave proučavanjem gospodarskog kriminaliteta. U Republici Hrvatskoj istraživanja kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta vodi MUP. Bedi (2011) u svojem stručnom članku da gospodarski kriminalitet mora se promatrati parcijalno, potrebno je analizirati metodologiju postupanja mjerodavnih tijela u suzbijanju gospodarskih prijevара u pretkaznenom postupku. Pritom je naglasak na načinu rada kriminalističke policije. U postupku suzbijanja gospodarskih prijevара značajna je uloga kriminalističke policije, kao i odvjetništvo. Policija i odvjetništvo ne bi trebali dozvoliti počinitelju kaznenog djela gospodarskog kriminaliteta da se zbog nepotpuno utvrđenih činjenica u postupku "izvuče" bez adekvatnih sankcija u kaznenom postupku. Bitna je uloga općinskoga državnog odvjetništva u postupku sveobuhvatnog dokazivanja postojanosti kaznenih djela koja se istražuju. Prilikom kriminalističkog istraživanja gospodarskih prijevара mora postojati jasna inicijativa odvjetništva upućena kriminalističkoj policiji da se od počinitelja pribave cjelokupni materijalni dokazi o kaznenom djelu. Sankcioniranje gospodarskog kriminaliteta je veliki problem u Republici Hrvatskoj, situacija se poboljšava, ali samo za organizirani skupni kriminalitet kojim se bavi Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala. Prema podacima DZS iz 1998. godine čak 50% jednostavnih kaznenih djela bude odbačeno u pred istražnoj fazi.

4. INDEKSI VREMENSKOG NIZA

Indeksi su relevantni brojevi dinamike koji pokazuju odnos jedne pojave ili skupine pojava u različitim vremenskim trenutcima ili različitim vremenskim razdobljima. Primjenjuju se kod trenutačnih i intervalnih nizova. Frekvencije intervalnog niza imaju svojstvo kumulativnosti (npr. zbrajanjem dnevnih proizvodnji dobivamo tjednu proizvodnju). Frekvencije trenutačnog niza se odnose na neki trenutak vremena i nemaju svojstvo kumulativnosti (npr. isti iznos duga na tekućem računu u dva uzastopna dana ne znači dvostruki iznos duga) – prikazuju se samo linijskim grafikovima.

Podjela indeksa:

- a) s obzirom na obuhvat promatranih pojava: individualni i skupni indeksi
- b) s obzirom na bazu usporedbe: indeksi stalne baze usporedbe (bazni) i indeksi promjenjive baze usporedbe (verižni)

4.1. Verižni indeksi

Analiza podataka prikazat će pomoću verižnih indeksa. Verižni indeksi su relativni brojevi (u %) koji pokazuje promjene stanja pojave u uzastopnim razdobljima, odnosno pokazuju za koliko se posto vrijednost pojave u jednom razdoblju promijenila u odnosu na prethodno razdoblje.

Verižne indekse računamo tako da se vrijednost razdoblja t podijeli s vrijednosti prethodnog razdoblja $t-1$, a zatim omjer pomnoži sa sto verižni indeks pokazuje koliko jedinica pojave u razdoblju t dolazi na svakih sto jedinica pojave u razdoblje $t-1$. Budući da se ne raspolaže sa podatkom iz prvog razdoblja verižni indeks za prvo razdoblje ne može se izračunati. Verižni indeks je broj koji može biti 100 (kada nema promjene) te manji ili veći od 100 i uvijek je pozitivan broj.

$$V_t = \frac{Y_t}{Y_{t-1}} \cdot 100 \Rightarrow S_t = V_t - 100$$

(1)

Verižni indeks se tumači u postocima preko stope promjene koja je relativni postotni iznos promjene razine pojave tekućeg razdoblja prema prethodnom. Stopa promjene je negativna kada je indeks manji od 100 i obrnuto pozitivna je kada je indeks veći od 100. Verižni indeksi se grafički prikazuju jednostavnim stupcima i linijskim grafikonom.

4.2. Bazni indeksi

Bazni indeksi pokazuju relativne promjene pojave u tekućem razdoblju u odnosu na neko odabrano bazno razdoblje. Za razdoblje osnovice uzima se ono u kojem pojava nije izložena posebnim utjecajima tj. ako vrijednost nije neobično velika ili mala. Bazni indeksi tumače se u postocima tako da se od njih oduzme 100, odnosno računanjem stope promjene. Bazni indeksi pokazuju koliko jedinica pojave u razdoblju t dolazi na svakih 100 jedinica pojave u baznom razdoblju (razdoblje s kojim se vrši usporedba). Mogu biti veći od 100, jednaki 100 ili manji od 100.

$$B_t = \frac{Y_t}{Y_b} \cdot 100 \Rightarrow S_t^b = B_t - 100 \quad (2)$$

Indeksi se najčešće prikazuju stupcima pri čemu se stupci oslanjaju na bazičnu liniju 100 te linijskim grafikonom pri čemu je bazična linija također na vrijednosti 100.

4.3. Skupni indeksi

Skupni indeksi su relativni brojevi koji služe za istodobno praćenje razvoja u vremenu između dviju ili više pojava koje čine logičku cjelinu. Skupnim indeksom cijena izražava se, u relativnom iznosu i u prosijeku, promjena cijena skupine različitih pojava. Skupni indeks količina prati tijekom vremena i promjenu količine skupine pojava u relativnom iznosu. Skupni indeks vrijednosti prati promjenu vrijednosti skupine pojava.

5. ANALIZA GOSPODARSKOG KRIMINALITETA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U ovom poglavlju gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj biti će prikazan tablično i grafički. Podaci će grafički biti prikazani na površinskom grafikonu, a za izračun su se koristili verižni i bazni indeksi i stopa promjene. Promatrano razdoblje gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj je od 2011. do 2017. godine. Prikazani podaci će pokazati je li došlo do promjena, odnosno smanjenja gospodarskog kriminaliteta ili povećanja. U 2017. godini je gospodarski kriminalitet napravio štetu od 2,2 milijarde kuna u Republici Hrvatskoj, koje navodi Novotny, (Glas Slavonije, 6. lipnja 2018.). On ističe da „postoje tri razine problema gospodarskog kriminaliteta. Taj problem je višeslojan i tako ga treba promatrati. Jedan je tzv. siva ekonomija, što znači da se proizvodi i usluge prodaju bez PDV-a. Svjetska banka procjenjuje da 30% bruto domaćeg proizvoda u Hrvatskoj nije u zoni PDV-a. Što ispada da godišnje otprilike 25 milijardi kuna PDV-a nije plaćeno. Ako je podatak od Svjetske banke točan, veliki dio poljoprivrede i uslužne djelatnosti, naročito turizam, odvija u sivoj zoni unatoč fiskalizaciji. To je daleko najveći problem u Hrvatskoj, ako gledamo s pogleda naplate poreza i empirijski dokazi kažu „snizite poreze na dodatnu vrijednost, plaćat će se bolje“ ovako je PDV previsok. Treća razina je crna ekonomija, odnosno kriminal.“

5.1. Analiza ukupnog gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj

Tabličnim i grafičkim prikazima pomoću indeksa prikazano je kretanje i struktura kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta. Prva analiza prikupljenih podataka prikazuje kaznena djela gospodarskog kriminaliteta u ukupnom kriminalitetu Hrvatske za razdoblje od 2011. do 2017. godine. Tako su ukupna kaznena djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj izračunata pomoću verižnih i baznih indeksa.

Verižni indeks je izračunat po izrazu (1) i uvršten u tablicu 1. iz koje se vidi da u cijelom promatranom razdoblju dolazi do povećanja kaznenih djela, jedino se blagi pad vidi u 2012., 2015. i 2017. godini.

Tablica 1. Ukupni prikaz kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj pomoću verižnih indeksa

Godine	Ukupna kaznena djela	Verižni indeksi (V_t)	Stopa promjene (S_t) %
2011.	7309	-	-
2012.	5994	82,01	-17,99
2013.	6315	105,35	5,36
2014.	6393	101,23	1,24
2015.	6340	99,17	-0,82
2016.	7111	112,16	12,16
2017.	7057	99,24	-0,76

Izvor: Izradio autor prema podacima MUP (2018)

Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj 2012. godine bila su manja za gotovo 18% u odnosu na 2011. godinu. No ponovni rast se javlja u 2013. godini za 5,36% u odnosu na 2012. godinu. U 2016. godini je zabilježen najveći rast gospodarskog kriminaliteta u RH u odnosu na prethodnu godinu, a u 2017. je neznatno manji.

U grafikonu 1. prikazani su verižni indeksi kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj.

Grafikon 1: Verižni indeksi ukupnih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2011. do 2017. godine



Izvor: Izradio autor prema podacima MUP (2018)

Tablica 2. Ukupni prikaz kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj pomoću baznih indeksa, 2011.=100

Godine	Ukupna kaznena djela	Bazni indeksi (B_t)	Stopa promjene (S_t) %
2011.	7309	100	-
2012.	5994	82,01	-17,99
2013.	6315	86,40	-13,6
2014.	6393	87,47	-12,53
2015.	6340	86,74	-13,26
2016.	7111	97,29	-2,71
2017.	7057	100,25	0,25

Izvor: Izradio autor prema podacima MUP (2018)

Bazni indeks je izračunat po izrazu (2) i uvršten u tablicu 2. Kao baza korištena je 2011. godina. Iz dobivenih rezultata uočava se kako je došlo do pada kaznenih djela u gospodarstvu u odnosu na 2011. godinu. Najveće smanjenje gospodarskih kaznenih djela u odnosu na 2011. godinu bila su 2012. gdje je došlo do smanjenja za 17,99%. Dok su se u 2017. godini gospodarska kaznena djela u odnosu na 2011. godinu povećala za 0,25%.

Grafikon 2: Bazni indeksi ukupnih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj



Izvor: Izradio autor prema podacima MUP (2018)

5.2. Analiza pojedinih kaznenih djela u gospodarstvu Republike Hrvatske

U ovom poglavlju također se koriste bazni indeksi i stopa promjene za prikaz statističkih podataka pojedinih kaznenih djela izračunatih po formuli (2). Podatke o pojedinim kaznenim djelima u Republici Hrvatskoj objavio je MUP- RH -Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj. Za analizu pojedinih kaznenih djela uzete su dvije godine i to 2012. godina kada Republika Hrvatska još nije bila članica Europske Unije i 2017. godina gdje je RH već neko vrijeme u EU, kako bi se vidjelo je li se gospodarski kriminalitet ulaskom u EU smanjio s novim zakonima. U KZ/11 donesene su dugo očekivane promjene za gospodarska kaznena djela. U nizu promjena u KZ/11 mogu se istaknuti novo kazneno djelo zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju, koji je bitan jer objedinjuje pojedina zasebna kaznena djela iz ranijeg KZ/97 (čl. 246. KZ/11) i kazneno djelo zlouporabe u postupku javne nabave (čl. 256 KZ/11 utaja poreza ili carine i čl. 258. KZ/11 subvencijska prijevara, razvidno je da je u navedenim regulirana i zaštita ekonomskih interesa Europske unije. Zakonopisac je zbog ulaska 2012. godine u Europsku uniju pažnju posvetio i kaznenim djelima protiv tržišnog natjecanja (čl. 256. KZ/11 i čl. 258. KZ/11).

U tablici 3. je prikazan broj kaznenih djela u gospodarstvu Republike Hrvatske po vrstama u 2012. i 2017. godini te je izračunat bazni indeks 2017. u odnosu na 2012. godinu, prema izrazu (2), s ciljem utvrđivanja promjene u učestalosti gospodarskog kriminaliteta nakon ulaska u Europsku uniju.

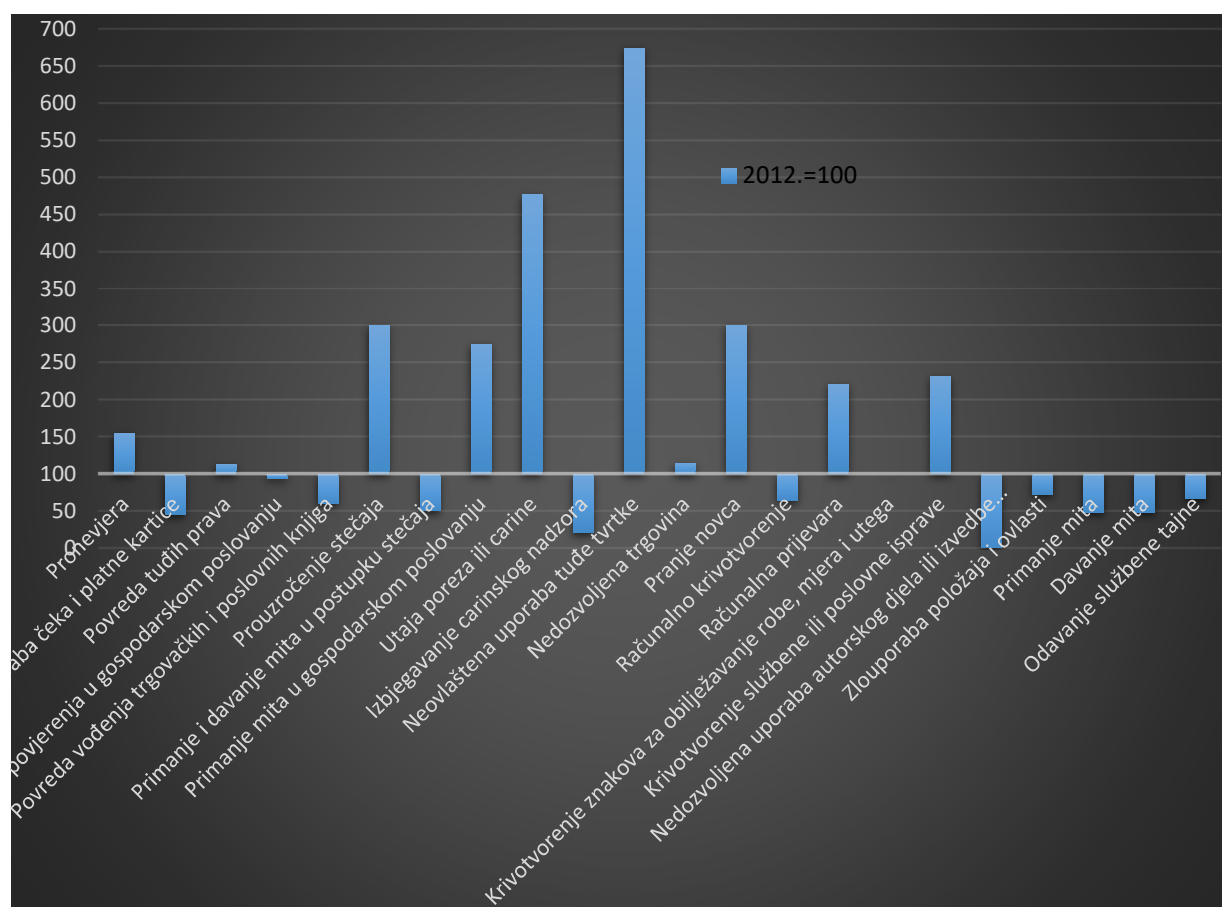
Tablica 3: Analiza pojedinih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta za 2017. godinu u RH, 2012.=100

Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta	Broj djela		Bazni indeks (B _t)	Stopa promjene (S _t) %
	2012.	2017.		
Pronevjera	349	542	155,30	55,30
Zloupotroba osiguranja		11	-	-
Zloupotroba čeka i platne kartice	20	9	45	-55
Povreda tuđih prava	15	17	113,33	13,33
Zloupotroba povjerenja u gospodarskom poslovanju	445	418	93,93	-6,07
Povreda vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga	136	82	60,29	100
Prouzročenje stečaja	7	21	300	200
Pogodovanje vjerovnika		167	-	-
Primanje i davanje mita u postupku stečaja	2	1	50	-50
Primanje mita u gospodarskom poslovanju	4	11	275	175
Utaja poreza ili carine	31	148	477,41	377,42
Izbjegavanje carinskog nadzora	241	50	20,75	-79,25
Neovlaštena uporaba tuđe tvrtke	4	27	675	575
Nedozvoljena trgovina	312	357	114,42	14,42
Pranje novca	2	6	300	200
Računalno krivotvorenje	58	37	63,79	-36,20
Računalna prijevara	505	1114	220,59	120,59
Krivotvorenje znakova za obilježavanje robe, mjera i utega	1	1	100	0
Krivotvorenje službene ili poslovne isprave	1003	2323	231,61	131,60
Nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođač	253	2	0,79	-99,21
Zloupotroba položaja i ovlasti	762	552	72,44	-27,55
Primanje mita	196	95	48,47	-51,53
Davanje mita	203	98	48,28	-51,72
Odavanje službene tajne	3	2	66,66	-33,33

Izvor: Izradio autor prema podacima MUP (2013; 2018)

Prema podacima u tablici 3. uočava se da se ulaskom u Europsku Uniju nije znatno smanjio gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj. U 2017. godini je bilo manje povrede tuđih prava za 6,07% u odnosu na 2012. godinu. Najveći pad kaznenih djela je bio u sektoru nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača gdje je u 2017. u odnosu na 2012. godinu pad bio za 99,21%. Ulaskom u Europsku Uniju nije se smanjila učestalost utaje poreza ili carinskih obveza što negativno utječe na gospodarstvo jedne države, iako se Europska unija i članice izrazito novim zakonima bore protiv utaje poreza i carina. Vidljiv je značajan rast u 2017. godini u odnosu na 2012. godinu i to za 377,42%. Također veliki porast se vidi i u djelu neovlaštena uporaba tuđe tvrtke, gdje je u 2017. godini poraslo za 575% u odnosu na 2012. godinu

Grafikon 3: Bazni indeksi pojedinih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u RH 2017. godine, 2012.=100



Izvor: Izradio autor prema podacima MUP (2013; 2018)

5.3. Analiza gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj 2017. godine

U ovom poglavlju za izračun su korišteni indeksi prema kvalitativnom obilježju: kaznena djela u gospodarstvu Republike Hrvatske po vrstama u 2017. godini. Pri tome je izračun izvršen prema izrazu (2) tako da suza bazu korištena kaznena djela krivotvorenje službene ili poslovne isprave učinjena u 2017. godini jer je tih kaznenih djela bilo najviše u promatranoj godini.

Tablica 4. Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u 2017. godini

Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta	2017. godina	Bazni indeksi (B _t)
Pronevjera	542	23,33
Zloupotreba osiguranja	11	0,47
Zloupotreba čeka i platne kartice	9	0,39
Povreda tuđih prava	17	0,73
Zloupotreba povjerenja u gospodarskom poslovanju	418	17,99
Povreda vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga	82	3,53
Prouzročenje stečaja	21	0,90
Pogodovanje vjerovnika	167	7,19
Primanje i davanje mita u postupku stečaja	1	0,04
Primanje mita u gospodarskom poslovanju	11	0,47
Utaja poreza ili carine	148	6,37
Izbjegavanje carinskog nadzora	50	2,15
Neovlaštena uporaba tuđe tvrtke	27	1,16
Nedozvoljena trgovina	357	15,37
Pranje novca	6	0,25
Računalno krivotvorenje	37	1,59
Računalna prijevara	1114	47,95
Krivotvorenje znakova za obilježavanje robe, mjera i utega	1	0,04
Krivotvorenje službene ili poslovne isprave	2323	100
Nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođač	2	0,09
Zloupotreba položaja i ovlasti	552	23,76
Primanje mita	95	4,09
Davanje mita	98	4,22
Odavanje službene tajne	2	0,09
Ukupno gospodarskog kriminaliteta	7057	-

Izvor: Izradio autor prema podacima MUP (2018)

Kako je prikazano u tablici 4.47,95 kaznenih djela učinjeno u skupini računalnih prijevara u odnosu na 100 kaznenih djela krivotvorenja službene ili poslovne isprave. Na 100 kaznenih djela krivotvorenja službene ili poslovne isprave dolazi 23,76 na zlouporabu položaja i ovlasti.

5.4. Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta po županijama u Republici Hrvatskoj

U ovom poglavlju vidi se kako se kaznena djela kreću po županijama u Republici Hrvatskoj. U tablici 5 prikazana su kaznena djela gospodarskog kriminaliteta po županijama u 2016. i 2017. godina. Za izračun su korišteni verižni indeksi po izrazu (1) i izračunata je stopa promjene kao razlika između vrijednosti indeksa i vrijednosti 100.

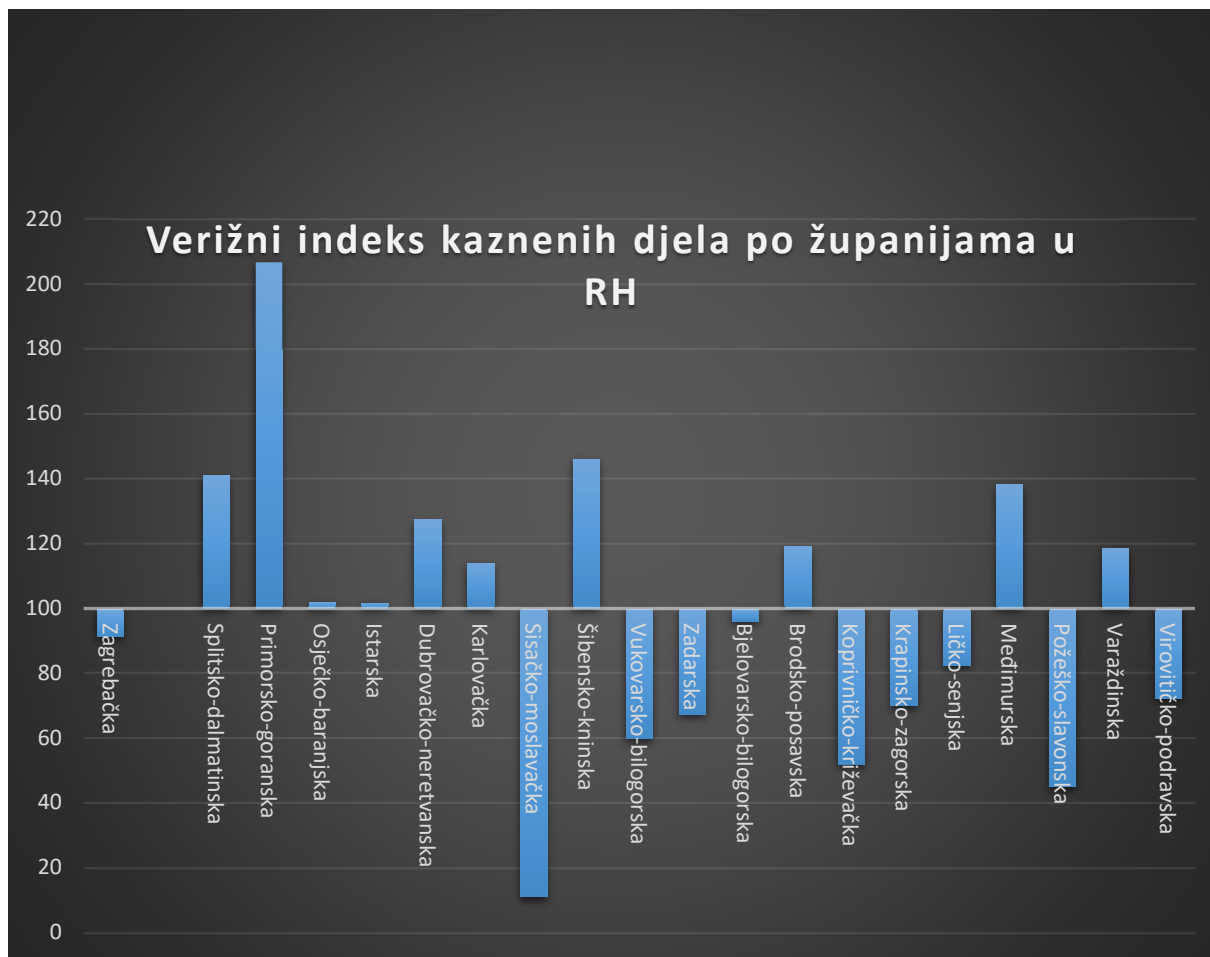
Tablica 5. Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta po županijama u 2016. i 2017. godini

Županije	Godina		Verižni indeks (V _t)	Stopa promjene (S _t)
	2016.	2017.		
Zagrebačka i Grad Zagreb	1534	1400	91,26	-8,74
Splitsko-dalmatinska	754	1062	140,85	40,85
Primorsko-goranska	366	757	206,83	106,83
Osječko-baranjska	1311	1334	101,75	1,75
Istarska	264	268	101,52	1,52
Dubrovačko-neretvanska	180	229	127,22	27,22
Karlovačka	301	343	113,95	13,95
Sisačko-moslavačka	421	46	10,93	-89,07
Šibensko-kninska	126	184	146,03	46,03
Vukovarsko-bilogorska	372	222	59,68	-40,32
Zadarska	318	214	67,30	-32,70
Bjelovarsko-bilogorska	198	190	95,96	-4,04
Brodsko-posavska	95	113	118,95	18,95
Koprivničko-križevačka	303	157	51,82	-48,18
Krapinsko-zagorska	73	51	69,86	-30,14
Ličko-senjska	34	28	82,35	-17,65
Međimurska	105	145	138,10	38,10
Požeško-slavonska	40	18	45,00	-55,00
Varaždinska	147	174	118,37	18,37
Virovitičko-podravska	169	122	72,19	-27,81

Izvor: Izradio autor prema podacima MUP (2018)

U Primorsko-goranskoj županiji došlo je do znatnog rasta kaznenih djela u 2017. u odnosu na 2016. godinu i to za 106,83%. A značajan pad kaznenih djela u 2017. u odnosu na 2016. bio je u Sisačko-moslavačkoj županiji gdje je bilo 89,07% manje kaznenih djela. U Požeško-slavonskoj županiji na 100 kaznenih djela u 2016. godini, bilo je 45 kaznenih djela u 2017., odnosno u 2017. je došlo do pada kaznenih djela u odnosu na 2016. godinu i to za 55%. U Zagrebačkoj županiji kao i Splitsko-dalmatinskoj je napravljen najveći broj kaznenih djela. Zagrebačka županija u 2017. godini bilježi pad kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta za 8,74%, dok Splitsko-dalmatinska bilježi rast i to za 40,85%. Također u Osječko-baranjskoj ima veliki broj kaznenih djela, u 2017. kaznena djela su porasla samo za 1,75%.

Grafikon 4: Verižni indeksi kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta po županijama u RH, promjena 2017./2016.



Izvor: Izradio autor prema podacima MUP (2018)

6. ZAKLJUČAK

Gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj nije dovoljno istražena pojava i predstavlja poseban društveni problem. Ne postoji zakonska definicija za gospodarski kriminalitet, već postojeće definicije nisu cjelovite i općeprihvaćene. Znanstveni pristup u istraživanju gospodarskog kriminaliteta bi se trebao proširiti, upotpuniti, a prije svega definirati sami pojam, što bi pomoglo u otklanjanju te društveno negativne posljedice. Iz analiziranih podataka se može zaključiti da gospodarske prijevare svojom raširenošću spadaju u najčešće pojavne oblike gospodarskog kriminaliteta. Neučinkovito suzbijanje gospodarskih prijevара utječe na socijalnu i etičku komponentu državi.

Analizirani podaci pokazuju kako se gospodarski kriminalitet nije smanjio kako je Republika Hrvatska ušla u Europsku Uniju koja je regulirana raznim propisima i zakonima za gospodarstvo. Iz analize se također vidi da se razvojem tehnologije, javlja sve veći računalni kriminalitet. Značajan faktor koji narušava gospodarstvo jedne države je utaja poreza i carine. Nezakonite aktivnosti utaje poreza i carine je nekoliko puta porasla od 2012. do 2017. godine. Iako su očekivanja od ulaska u EU bila da će se plaćanje poreza i carine bolje regulirati. U 2017. godini je gospodarski kriminalitet napravio štetu od 2,2 milijarde kuna u Republici Hrvatskoj. Iz rada se vidi kako veće županije imaju i veću učestalost kaznenih djela, kao što su Zagrebačka, Splitsko-dalmatinska i Osječko-baranjska županija. Zagrebačka županija bilježi pad gospodarskog kriminaliteta, dok Splitsko-dalmatinska i Osječko-baranjska bilježe rast u 2017. godini.

Iz rada proizlazi kako bi se Republika Hrvatska trebala orijentirati na definiranje gospodarskog kriminaliteta te da nije samo dovoljna analiza kaznenih djela. Analiza omogućuje kako bi se promotrio rast ili pad gospodarskog kriminaliteta za jedno razdoblje. Također policijska uprava i odvjetnici, kao i državni sud, ne bi trebali olako odbacivati manja kaznena djela, i ne kazniti počinitelja. Već drugima pokazati da učinjeni prekršaj u sektoru gospodarskog kriminaliteta je prekršaj za koji se mora odgovarati, i da oni štete državnom gospodarskom razvoju i ugledu.

7. LITERATURA

1. Bedi D. (2013) Analiza suzbijanja gospodarskih prijevara u Republici Hrvatskoj, Zagreb, *Policija i sigurnost*, godina 22.
2. Glas Slavonije, Objavljeno gospodarski kriminalitet, štete su više od 2,2 milijarde kuna (2018.), dostupno na: [http://www.glas-slavonije.hr/365620/1/Gospodarski-kriminal-Stete-su-vise-od-22-milijarde-kuna\(2018-07-10\)](http://www.glas-slavonije.hr/365620/1/Gospodarski-kriminal-Stete-su-vise-od-22-milijarde-kuna(2018-07-10))
3. [Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu \(Zagreb\), vol. 14, broj 2/2007, str. 435-493. dostupno na: file:///C:/Users/David/Downloads/02Kovco.pdf \(2018-09-05\)](#)
4. Kazneni zakon („Narodne novine“ 125/11) - stupa na snagu 01. siječnja 2013. godine, dostupan na: http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/2014%20seminars/Scandicci/Croatia_legislation/Criminal_Act_HR.pdf (2018-09-05)
5. Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP), Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, Statistički pregled (2015), dostupno na: https://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2015/Statisticki_pregled_2014.pdf (2018-07-27)
6. Ministarstvo unutarnjih poslova služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, Statistički pregled (2013), dostupno na: https://www.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2013/statistika_2012_3.pdf (2018-07-27)
7. Ministarstvo unutarnjih poslova služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, Statistički pregled (2018), dostupno na: http://stari.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Statisticki%20pregled_2017.pdf (2018-07-27)
8. Ministarstvo unutarnjih poslova služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, Statistički pregled (2017), dostupno na: <https://www.mup.hr/public/documents/Statistika/Pregled%20sigurnosnih%20pokazatelja%20u%202015.%20godini.pdf> (2018-07-27)
9. Novoselec Petar (2009) *Uvod u gospodarsko kazneno pravo*, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu

10. Novotny, D. Gospodarski kriminal: Štete su više od 2,2 milijarde kuna, *Glas Slavonije*, 6. lipnja 2018. godine, dostupno na: <http://www.glas-slavonije.hr/365620/1/Gospodarski-kriminal-Stete-su-vise-od-22-milijarde-kuna>(2018-10-02)
11. Republika Hrvatska Državni zavod za statistiku (2008) Pokazatelji gospodarskog kriminaliteta 1998-2006, Zagreb
12. Singer M. (1996) *Kriminologija*, drugo izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus
13. Šošić I. (2006) *Statistika*, Zagreb: Školska knjiga, Veleučilište u Zagreb
14. Walklate, S. (2007): *Criminology: The Basics*. Routledge, United Kingdom

POPIS TABLICA

Tablica 1: Ukupni prikaz kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj pomoću verižnih indeksa

Tablica 2: Ukupni prikaz kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj pomoću baznih indeksa, 2011.=100

Tablica 3: Analiza pojedinih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta za 2017. godinu u RH, 2012.=100

Tablica 4: Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u 2017. godini

Tablica 5: Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta po županijama u 2016. i 2017. godini

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Verižni indeksi ukupnih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2011. do 2017. godine

Grafikon 2: Bazni indeksi ukupnih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj

Grafikon 3: Bazni indeks pojedinih kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta u RH 2017. godine, 2012.=100

Grafikon 4: Verižni indeksi kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta po županijama u RH, promjena 2017./2016.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Nikolina Gašparović**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom „**Gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj**“ te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 13. studenog 2018.

Nikolina Gašparović